

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
«Я У СВІТІ»
для 5-10 класів для дітей з інтелектуальними порушеннями
помірного та важкого ступенів

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

ББК 74.3
П78

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(Лист МОН від 25.08.2020 №1/9-469)*

Автори-упорядники:

Литвин І.М. – кандидат педагогічних наук, завідувач ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

Хронік Т.Є. – кандидат педагогічних наук директор Комунального закладу «Корсунь-Шевченківський багатопрофільний навчально-реабілітаційний центр «Надія» Черкаської обласної ради»;

Томіленко О.В. – кандидат педагогічних наук вчитель-дефектолог Комунального закладу «Корсунь-Шевченківський багатопрофільний навчально-реабілітаційний центр «Надія» Черкаської обласної ради».

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальний предмет «Я у Світі» вивчається у 5-10 класах спеціальних навчальних закладах для дітей з порушенням інтелектуального розвитку помірною та тяжкою ступенів і є складовою освітньої галузі «Суспільствознавство».

Метою навчального предмета «Я у Світі» є особистісний розвиток учня, формування його соціальної і громадянської компетентностей шляхом засвоєння різних видів соціального досвіду, що складається із загальнолюдських, загальнокультурних та національних цінностей, соціальних норм, громадянської активності, прийнятої в суспільстві поведінки, толерантного ставлення до відмінностей культур, традицій і різних думок.

Досягнення зазначеної мети передбачає вирішення наступних **завдань**:

- формування у дітей з інтелектуальними порушеннями помірною та тяжкою ступенів системи уявлень та елементарних понять про соціальні норми, традиції українського народу, культурні і статево-рольові стандарти поведінки;

- виховання гуманної, соціально активної особистості, яка має уявлення про свою належність до соціально-культурного середовища, здатна розуміти значення життя як найвищої цінності;

- формування елементарних понять, умінь і навичок поведінки у природі і соціальному середовищі;

- забезпечення первинними ціннісними орієнтаціями щодо природи, природоохоронної діяльності, культурної спадщини України, регіону, сім'ї;

- розвиток навичок взаємодії у сім'ї, колективі, суспільстві шляхом активного спілкування із соціальним оточенням, накопичення досвіду комунікативної діяльності, дотримання правил толерантної поведінки, співпереживання і солідарності з іншими людьми у різноманітних життєвих ситуаціях;

- формування основ споживчої культури.

Змістовою основою програми навчального предмета «Я у світі» є Державний стандарт початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами, зокрема, освітньої галузі «Суспільствознавство».

Навчальний предмет «Я у Світі» посідає одне з пріоритетних місць у системі освіти дітей з особливими освітніми потребами спеціальних закладів загальної середньої освіти

Навчальна програма для дітей 5-10 класів з порушенням інтелектуального розвитку помірною та тяжкою ступенів «Я у Світі» розроблена на основі Типової освітньої програми спеціальних закладів загальної середньої освіти II ступеня для дітей з особливими освітніми потребами (наказ Міністерства освіти і науки України від 10.06.2019 № 808, таблиця 19.1).

Уроки «Я у Світі» згідно навчального плану проводяться 1 раз на тиждень (35 годин на рік).

Програма складається з наступних розділів: зміст навчального матеріалу, кількість відведених годин на вивчення, навчальні досягнення учнів та спрямованість корекційно-розвиткової роботи.

Структура навчальної програми складається з таких розділів:

«Людина як особистість», «Людина серед людей», «Людина в суспільстві», «Людина і світ», що сприяє поетапному усвідомленню учнями єдності компонентів «Я – сім'я – школа – рідний край – Україна – світ». Добір змісту навчального матеріалу відбувається з урахуванням специфіки пізнавальних можливостей і діяльності дітей з інтелектуальними порушенням помірною та тяжкою ступенів.

Матеріал, що подається, не вимагає складних узагальнень, що відповідає реальним можливостям учнів. Програмою передбачено поступове розширення змісту і узагальнення набутого досвіду у наступних класах.

Відповідно до дібраного змісту з даного предмета, у другій колонці наводяться орієнтовні вимоги до знань і умінь учнів, тобто ті знання та вміння, якими учні мають оволодіти в результаті засвоєння навчального матеріалу.

У колонці «Спрямованість корекційно-розвиткової роботи» сформульовані напрями корекції та розвитку пізнавальної, сенсорної, особистісної сфери та мовленнєвої діяльності учнів, враховуючи конкретний матеріал змісту навчальної програми.

Корекційно-розвиткова спрямованість змісту навчання буде поступово реалізуватися на основі застосування спеціальних вправ, завдань, практичних робіт різної складності в освітньому процесі за змістовим матеріалом теми чи розділу предмета, що вивчається.

У програмі наводиться орієнтовний розподіл годин за темами, але на розсуд вчителя може змінюватись відповідно можливостей засвоєння того чи іншого матеріалу.

Вивчення навчального предмета «Я у Світі» сприяє формуванню уявлень та елементарних понять про соціальні норми, традиції українського народу, культурні і статево-рольові стандарти поведінки; формуванню навичок поведінки у соціальному середовищі; усвідомленню зв'язків між власними вчинками та їх наслідками, відповідальністю; вихованню зацікавленості та поваги до народних звичаїв, мистецтва, пам'ятників культури, особливостям життя людей у різних регіонах України.

Застосування інтерактивних моделей навчання: рольові ситуації, проблемні питання, творчі завдання, ігри, робота в малих групах, тематичні малюнки, розробка групових проєктів, тощо, пробуджують зацікавленість, емоційні переживання, спонукають до формування позитивних життєвих позицій. Активна позиція учнів в процесі засвоєння навчального матеріалу сприяє формуванню суспільствознавчих понять, удосконалює вчинки, звички, вміння належно поводитись у соціальному оточенні.

5-й клас (35 год. / 1год. на тиждень)				
№ з\п	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвиткова роботи
1	5	<p>Людина серед людей <i>Родина, рідня.</i> Склад родини. Ім'я батьків, дідусів, бабусь. <i>Домашні обов'язки</i> (прибирати, доглядати за кімнатними рослинами, у різних справах). <i>Ввічливі слова.</i> Правила ввічливості (вітання, прощання). Правила поведінки за столом.</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про сім'ю, знає, як звати батьків ; - має уявлення про елементарні правила ввічливої поведінки (ввічливі слова).</p>	<p>Виховання позитивного ставлення до членів своєї родини, відповідального ставлення до виконання своїх обов'язків у сім'ї. Збагачення емоційно-почуттєвої сфери. Формування елементарних навичок культурного спілкування.</p>
2	5	<p>Наше житло Твій дім будинок(квартира). Квартира/ будинок, двір, садиба. Кухонне начиння (посуд), кухонна побутова техніка, меблі).</p>	<p>Учень/учениця: - знає (показує) будинок, кімнати. - має уявлення про кухонне начиння, побутову техніку, меблі.</p>	<p>Виховання бережливого ставлення до предметів побуту. Розвиток пам'яті на основі запам'ятовування назв побутових приладів, техніки. Формування здатності встановлювати зв'язок між засобами для прибирання кімнати та їх функціями («Що потрібно, щоб (підмести підлогу)?»; («Для чого</p>

				потрібний віник?)». Розвиток зв'язного мовлення.
3	2	Професії.	Учень/учениця: - за допомогою вчителя показує на малюнку професії, що вивчаються.	Виховання поваги до праці дорослого. Виховання працелюбності та самостійності.
4	3	Людина у суспільстві <i>Школа.</i> Імена учнів, вчителів, вихователів класу. Правила культурної поведінки в школі. Екскурсії: «Приміщення школи та їх призначення».	Учень/учениця: - має уявлення про правила поведінки учня в школі; - має уявлення про призначення шкільних приміщень; - розрізняє з допомогою вчителя працівників школи різних професій.	Формування здатності встановлювати за допомогою вчителя функціональні зв'язки між приміщеннями та їх функціями. Формування елементарних навичок поведінки в школі та її приміщеннях. Виховання доброзичливого ставлення до товаришів і працівників школи.
5	6	Рідний край <i>Місто / село де ми живемо.</i> Наша вулиця. Наш будинок. <i>Правила вуличного руху у місті / селі, перехід вулиці.</i> <i>Транспорт міста / села.</i>	Учень/учениця: <i>називає</i> рідне місто/село, головну вулицю; - розпізнає з допомогою вчителя зображені на малюнку будинки, вулицю; - розпізнає за допомогою вчителя транспортні засоби.	Розвиток пам'яті на основі відтворення назв різних видів транспорту. Розвиток уваги під час спостереження будинків на своїй вулиці. Розвиток усного мовлення шляхом розширення активної лексики, що позначає транспорту. Виховання любові до рідного краю. Формування елементарних навичок культури поведінки в транспорті та

				громадських місцях.
6	7	Народна творчість Пісні, колядки, вірші, щедрівки, веснянки та ін. Народні свята.	Учень/учениця: - бере участь у проведенні свят, групових та загальношкільних заходів.	Стимулювання інтересу до народних традицій та звичаїв, участі у проведенні свят тощо.
7	3	Народні ремесла та художні промисли України Ознайомлення з елементами народних ремесел (на вибір вчителя). Гончарство. Ковальські ремесла (обробка металів). Художня обробка дерева (різьблення, бондарство). Гутництво - виготовлення виробів зі скла. Ткацтво, килимарство. Писанкарство.	Учень/учениця: - ознайомлений з народними ремеслами; - за допомогою малюнків та запитань вчителя (виділяє) показує на малюнку народні ремесла.	Розвиток спостережливості, емоційно-образної пам'яті, естетичного сприймання на основі розвитку емоційної чутливості та розширення уявлень через осмислення й оцінку змісту народних ремесел та художніх промислів. Розвиток зв'язного усного мовлення на основі розширення словникового запасу, Виховання поваги до праці народних майстрів.
8	4	Людина як особистість Добре і погане у поведінці. Правила життя людини у суспільстві.	Учень/учениця - має уявлення про людські чесноти; - <i>під керівництвом вчителя</i> виявляє моральні якості та позитивні риси характеру у поведінці.	Розширення та уточнення уявлень про людські чесноти. Формування моральних якостей та позитивних рис характеру у поведінці.

Орієнтовані показники сформованості життєвої компетентності учнів на кінець року:

- під керівництвом вчителя виявляє моральні якості та позитивні риси характеру у повсякденному житті;
- під керівництвом вчителя дотримується традицій та і звичаїв українського народу;
- має уявлення про вулицю рідного міста/села;
- має уявлення про транспорт показує на малюнках.

6-й клас (35 год. / 1год. на тиждень)				
№ з\ п	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
1	5	<p>Людина серед людей <i>Родина, рідня.</i> Склад родини. Прізвище, ім'я батьків, дідусів, бабусь. Азбука сімейних стосунків (повага, шана до дорослих, любов, турбота між членами родини). Обов'язки і права батьків та дітей. <i>Домашні обов'язки</i> (прибирати, доглядати за домашніми тваринами, кімнатними рослинами, допомагати батькам у різних справах). <i>Дозвілля в сім'ї</i> (ігри, дитячі розваги). Організація вихідного дня, спорт. Улюблені заняття твоєї родини.</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про правила співжиття та взаємодії у сім'ї; - має уявлення про елементарні правила ввічливої поведінки (ввічливі слова).</p>	<p>Формування соціальної ролі члена родини. Виховання позитивного ставлення до членів своєї родини, відповідального ставлення до виконання своїх обов'язків у сім'ї. Формування уявлень про працю і відпочинок у сім'ї. Збагачення емоційно-почуттєвої сфери.</p>

		<p><i>Ввічливі слова.</i> Правила ввічливості (вітання, побажання, прощання).</p> <p>Правила поведінки у транспорті громадських місцях. Правила поведінки за столом.</p>		
2	5	<p>Наше житло</p> <p>Твій дім будинок(квартира). Квартира/ будинок, двір, садиба. Що є у будинку: приміщення, їх призначення, меблі.</p> <p><i>Побутова техніка її призначення.</i> Правила безпеки поводження з технікою. Кухонне начиння (посуд, (національне художнє оздоблення посуду), кухонна побутова техніка, меблі).</p> <p><i>Прибирання помешкання.</i></p> <p>Обов'язки дітей та дорослих. Допомога батькам. Правила охайності (зовнішній вигляд, кімната, робоче місце). Працьовитий та лінивий.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p><i>називає</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - знає (показує) засоби для прибирання кімнати. - має уявлення про обов'язки дітей та дорослих в сім'ї; - розрізняє з допомогою вчителя якості людини (працьовитість і лінь). 	<p>Виховання бережливого ставлення до предметів побуту.</p> <p>Розвиток пам'яті на основі запам'ятовування назв побутових приладів, техніки.</p> <p>Формування здатності встановлювати зв'язок між засобами для прибирання кімнати та їх функціями («Що потрібно, щоб (підмести підлогу)?»; («Для чого потрібний віник?»)»).</p> <p>Розвиток зв'язного мовлення.</p>

3	3	Праця батьків, професії.	Учень/учениця: <i>називає</i> - має уявлення про різні професії людей; - за допомогою вчителя показує на малюнку професії, що вивчаються.	Виховання поваги до праці дорослого. Виховання працелюбності та самостійності.
4	4	Людина у суспільстві <i>Школа.</i> Склад шкільного товариства: діти, які вчаться, та дорослі, які працюють. Імена учнів, вчителів, вихователів класу. Працівники школи (вчителі, вихователі, лікар, кухар та ін.). Шкільні приміщення: їх назви та призначення (клас, їдальня, спортзал, кабінет лікаря тощо). Правила культурної поведінки в школі. Експерсії: «Приміщення школи та їх призначення».	Учень/учениця: <i>знає</i> імена добре знайомих людей (однокурсників, працівників школи); - має уявлення про правила поведінки учня в школі; - має уявлення про призначення шкільних приміщень; - розрізняє з допомогою вчителя працівників школи різних професій.	Формування перцептивних уявлень про людей, приміщення і предмети в шкільному оточенні. Формування здатності встановлювати за допомогою вчителя функціональні зв'язки між приміщеннями та їх функціями. Формування елементарних навичок поведінки в школі та її приміщеннях. Виховання доброзичливого ставлення до товаришів і працівників школи.
5	8	Рідний край <i>Місто / село де ми живемо.</i> Наша вулиця. Наш будинок.	Учень/учениця: <i>називає</i> рідне місто/село, головну вулицю;	Розвиток пам'яті на основі відтворення назв установ, транспорту, що вивчаються.

		<p>Головна вулиця міста / села. <i>Правила вуличного руху</i> у місті / селі, перехід вулиці. <i>Транспорт</i> міста / села: наземний, повітряний, водний транспорт. <i>Професії людей</i>, які працюють на транспорті. Зупинки громадського транспорту. Правила виходу з транспорту. Світлофор і його сигнали.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - розпізнає з допомогою вчителя зображені на малюнку місця (місто, село, міський будинок і сільська хата); - розпізнає за допомогою вчителя транспортні засоби; - має уявлення про правила поведінки у громадських місцях. 	<p>Розвиток уваги під час спостереження будинків на своїй, головній вулиці міста. Формування стійких понять про правила дорожнього руху. Розвиток усного мовлення шляхом розширення активної лексики, що позначає заклади, назви транспорту і професій. Формування стійких уявлень про правила поведінки у громадських місцях. Виховання любові до рідного краю. Формування елементарних навичок культури поведінки в транспорті та громадських місцях.</p>
6	4	<p>Народна творчість Пісні, колядки, вірші, щедрівки, веснянки та ін. Народні свята.</p>	<p>Учень/учениця: <i>має уявлення</i> про народні свята та звичаї; бере участь у проведенні свят, групових та загальношкільних заходів.</p>	<p>Стимулювання інтересу до народних традицій та звичаїв, участі у проведенні свят тощо.</p>
7	5	<p>Народні ремесла та художні промисли України</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про народні ремесла</p>	<p>Розвиток спостережливості, емоційно-образної пам'яті,</p>

	<p>Ознайомлення з елементами народних ремесел (на вибір вчителя). Гончарство. Ковальські ремесла (обробка металів). Художня обробка дерева (різьблення, бондарство). Гутництво - виготовлення виробів зі скла. Ткацтво, килимарство. Писанкарство.</p>	<p>та художні промисли, які вивчалися; - ознайомлений з народними ремеслами; - за допомогою малюнків та запитань вчителя (виділяє, наводить приклади, показує на малюнку) народні ремесла.</p>	<p>естетичного сприймання на основі розвитку емоційної чутливості та розширення уявлень через осмислення й оцінку змісту народних ремесел та художніх промислів. Розвиток зв'язного усного мовлення на основі розширення словникового запасу, удосконалення умінь аналізувати ремісницькі та художні вироби, описувати засоби, висловлювати найпростіші естетичні судження. Виховання поваги до праці народних майстрів і розуміння краси декоративно-прикладного мистецтва.</p>
--	--	--	--

Орієнтовні досягнення учнів на кінець навчального року:

- має уявлення про членів родини;
- співвідносить приміщення, які є у будинку, меблі;
- співвідносить професії батьків, місце їх роботи;
- співвідносить предмети українського національного одягу та виділяє його серед іншого;
- має уявлення про народні ремесла та художні промисли, які вивчалися;

- співвідносить за малюнками хороші та погані вчинки;
- має уявлення про правила поведінки у школі; за столом; громадських місцях; у транспорті;
- має уявлення про правила поводження з технікою;
- має уявлення про національні традиції та звичаї (свята, звичаї тощо).

7 клас (35 год. / 1 год. на тиждень)				
№ з\ п	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
1	9	<p>Людина серед людей <i>Родина, рідня.</i> Склад родини. ім'я батьків, дідусів, бабусь. Обов'язки і права батьків та дітей. <i>Домашні обов'язки</i> (прибирати, доглядати за кімнатними рослинами). <i>Дозвілля в сім'ї</i> (ігри, дитячі розваги). <i>Ввічливі слова.</i> Правила ввічливості (вітання, прощання). Правила поведінки у транспорті, музеї, кінотеатрі, храмі, громадських місцях. Правила поведінки за столом. <i>Людина як особистість</i> Зовнішність людини. Настрій.</p>	<p>Учень/учениця має уявлення про правила співжиття та взаємодії у сім'ї; має уявлення про елементарні правила ввічливої поведінки (ввічливі слова). <i>співвідносить:</i> - позитивний та негативний настрій людини; за малюнками та вимогою вчителя виявляє моральні якості та позитивні риси характеру у повсякденному житті.</p>	<p>Розвиток наочно-образного мислення у процесі вивчення родинного зв'язку Розширення та уточнення лексики іменниками та прикметниками, що позначають характер людини. Запам'ятовування та відтворення інформації про вчинки відомих людей. Виховання акуратності у зовнішньому вигляді та у веденні справ.</p>

		Акуратність.		
2	10	<p>Людина у суспільстві Ти і твої друзі: правила товаришування, спільної гри, праці, навчання у класі, групі. Повага до старших. Правила поведінки у громадських місцях. Правила гостинності та поведінки у гостях. <i>Школа.</i> Склад шкільного товариства: діти, які вчаться, та дорослі, які працюють. Імена учнів, вчителів, вихователів класу. Працівники школи (вчителі, вихователі, лікар, кухар та ін.). Шкільні приміщення: їх назви та призначення (клас, їдальня, спортзал, кабінет лікаря тощо). Правила культурної поведінки в школі. Екскурсії: «Приміщення школи та їх призначення».</p>	<p>Учень/учениця за малюнками та вимогою вчителя правильно взаємодіє з дітьми, поводить у громадських місцях; <i>знає</i> імена добре знайомих людей (однокурсників, працівників школи); за запитаннями вчителя <i>показує</i> - шкільні приміщення; має уявлення про правила поведінки учня в школі; розрізняє з допомогою вчителя працівників школи різних професій.</p>	<p>Формування позитивних якостей особистості, складових вихованості. Виховання правил поведінки в сім'ї, школі, громадських місцях тощо. Збагачення, уточнення активного словника лексиною, що позначає моральні категорії.</p>

3	10	<p>Людина і Батьківщина</p> <p>Державні символи України: Прапор, Герб, Гімн.</p> <p>Правопорушення: не можна чинити злочин собі, іншим людям, природі.</p> <p>Турбота про довкілля.</p>	<p>Учень/учениця</p> <p><i>за малюнками наводить приклади</i></p> <p>- позитивного та негативного ставлення до старших ті молодших;</p> <p>Показує на малюнку державні символи;</p> <p>за нагадуванням вчителя правильно поводить у суспільстві.</p>	<p>Формування уявлень про державні символи України. Виховання любові до рідного краю, України, моральних якостей тощо.</p>
4	6	<p>Людина і світ</p> <p>Земля – спільний дім.</p> <p>Україна на карті світу. Україна – європейська держава.</p> <p>Різноманітність народів у світі, їх культур і звичаїв.</p>	<p>Учень/учениця</p> <p>показує Україну на карті світу;</p> <p>має уявлення про інші народи світу</p>	<p>Розвиток просторової орієнтації в процесі визначення України на карті Світу .</p> <p>Розвиток наочно-образного мислення на основі вивчення країн світу.</p> <p>Збагачення активного та пасивного словника.</p>

Орієнтовані показники сформованості життєвої компетентності учнів на кінець року:

- має уявлення про те, що людина є частиною природи, членом суспільства;
- за вимогою вчителя виявляє моральні якості та позитивні риси характеру у повсякденному житті;
- має уявлення про державні символи;
- за нагадуванням вчителя правильно поводить у суспільстві;
- має уявлення про Землю як спільний дім для всіх;
- за малюнками наводить приклади збереження природних багатств.

8 клас (35год. / 1 год. на тиждень)				
№ з\п	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвиткова роботи
1	5	Людина як особистість Людина – частина живої природи. Правила життя людини у природі. Відношення українського народу до природи рідного краю.	Учень/учениця <i>за малюнками дає оцінку</i> - добру і злу; - щедрості і жадібності ; - ввічливості, делікатності тощо; - має уявлення про людські чесноти; - <i>під керівництвом вчителя</i> виявляє моральні якості та позитивні риси характеру у повсякденному житті.	Формування причинно-наслідкових зв'язків у процесі вивчення місця людини у природі, у суспільстві. Збагачення, уточнення активного словника лексику, що позначає моральні категорії: добро, зло, щедрість тощо. Виховання любові до України, моральних якостей тощо.
2	6	Людина серед людей Правила співжиття та взаємодії людей у родині, колективі. Відповідальність за свої вчинки. Правопорушення (не можна брати чужого, підглядати, підслуховувати).	Учень/учениця <i>за малюнками та з допомогою вчителя пояснює</i> - правила поведінки у сім'ї; - правила поведінки у колективі; - правила поведінки у суспільстві; - має початкові уявлення про людські права і обов'язки; - <i>під керівництвом вчителя</i>	Розширення та уточнення уявлень про правила поведінки у сім'ї та суспільстві. Виховання шанобливого ставлення до членів родини, колективу.

			дотримується правил поведінку у колективі.	
3	9	Людина у суспільстві Правила життя людини у суспільстві. Твоя родина - твій родовід. Твоя школа – історія і традиції школи.	Учень/учениця - має уявлення про національну символіку і державні символи України; - під керівництвом вчителя дотримується традицій та і звичаїв українського народу.	Розвиток пам'яті на основі збереження інформації про культурно історичні традиції, видатних українців. Розвиток усного мовлення Виховання любові до Батьківщини.
4	10	Рідний край Рідний край на карті України. Місто / село, де ми живемо. Населення твого краю. Машини які полегшують працю людей. Транспорт міста / села. Екскурсії до підприємств, установ, та інших закладів міста / села.	Учень/учениця <i>Показує за допомогою вчителя: за малюнками показує</i> - назви професій людей, що працюють у даних закладах на підприємствах; - має уявлення про головну вулицю рідного міста/села; - розподіляє транспорт на наземний, повітряний, водний за малюнками.	Розвиток пам'яті на основі відтворення назв вивчених установ, закладів, підприємств тощо. Формування уявлень про зміст професій. Розвиток наочно-образного мислення на основі розподілу господарської діяльності людей на міську та сільську.
5	4	Людина і світ Україна на карті світу. Україна – європейська держава. Різноманітність народів у світі, їх культур і звичаїв.	Учень/учениця - має уявлення про інші народи світу; - показує Україну на карті світу.	Розвиток пам'яті на основі відтворення та збереження інформації про видатних діячів, освітньо-культурні заклади України. Розширення та уточнення уявлень про країни світу, національність.

				Виховання позитивних якостей особистості.
<p style="text-align: center;">Орієнтовані показники сформованості життєвої компетентності учнів на кінець року:</p> <ul style="list-style-type: none"> - має уявлення про людські чесноти; - під керівництвом вчителя виявляє моральні якості та позитивні риси характеру у повсякденному житті; - має уявлення про національну символіку і державні символи України; - під керівництвом вчителя дотримується традицій та і звичаїв українського народу; - має уявлення про головну вулицю рідного міста/села; - розподіляє транспорт на наземний, повітряний, водний за малюнками; - має уявлення про інші народи світу.				

9 клас (35 год. / 1 год. на тиждень)				
№ з\ п	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвиткова роботи
1	8	<p>Людина як особистість</p> <p>Місце людини в природі та суспільстві. Життя – найвища цінність.</p> <p>Людське „Я”. Характер людини. Риси характеру притаманні українському народу (чесність, доброта, щедрість, працьовитість тощо). Гартування характеру.</p>	<p>Учень/учениця</p> <p>- за запитаннями вчителя та малюнками наводить приклади того:</p> <p>- що людина є частиною природи;</p> <p>- що людина є членом суспільства;</p> <p>- за малюнками та вимогою вчителя виявляє моральні якості та позитивні риси характеру у повсякденному житті.</p>	<p>Розвиток наочно-образного мислення у процесі вивчення місця людини у природі та суспільстві.</p> <p>Поширення та поглиблення уявлень та понять про індивідуальні характерологічні особливості людей. Розширення та уточнення лексики іменниками та прикметниками, що позначають характер людини.</p>
2	9	<p>Людина серед людей</p> <p>Людські чесноти.</p> <p>Ввічлива людина. Правила поведінки у сім'ї.</p> <p>Ти і твої друзі: правила товаришування, спільної гри, праці, навчання у класі, групі.</p> <p>Повага до старших.</p>	<p>Учень/учениця</p> <p><i>має уявлення:</i></p> <p>- що людина є членом суспільства.</p> <p><i>за малюнками та з допомогою вчителя наводить приклади правил поведінки:</i></p> <p>- в сім'ї;</p> <p>- в школі;</p> <p>- в громадських місцях;</p>	<p>Формування позитивних якостей особистості, складових вихованості.</p> <p>Виховання правил поведінки в сім'ї, школі, громадських місцях тощо.</p> <p>Збагачення, уточнення активного словника лексикою, що позначає</p>

		Правила поведінки у громадських місцях. Правила гостинності та поведінки у гостях.	<i>має уявлення про:</i> - перевагу добрих взаємин над конфліктами; - сутність доброзичливості, поступливості; - за малюнками та вимогою вчителя правильно поводитися у громадських місцях.	моральні категорії.
3	10	Людина у суспільстві Україна – незалежна держава. Значення державних символів: Прапора, Герба, Гімну. Стосунки людей у суспільстві. Правопорушення: не можна чинити злочин собі, іншим людям, природі. Турбота громадян про довкілля, історичну та культурну спадщину України.	Учень/учениця <i>має уявлення про:</i> - права і обов'язки людини; - право на життя, захист, відпочинок, працю, освіту; <i>за малюнками наводить приклади</i> - позитивного та негативного ставлення до старших ті молодших; - має уявлення та практично виявляє турботу про своє оточення, довкілля, культурну спадщину; - має уявлення про державні символи; - за нагадуванням вчителя правильно поводитьися у суспільстві.	Формування уявлень про державу, конституцію, закон, правопорушення, на основі усвідомлення сутності понять. Розширення уявлень про рідний край, історичні традиції, обряди тощо. Розширення та уточнення лексики іменниками та прикметниками, що означають обрядові свята, промисли, страви. Виховання любові до рідного краю, України.
4	7	Людина і світ Земля – спільний дім.	Учень/учениця <i>має уявлення про:</i>	Розвиток просторової орієнтації в процесі визначення своєї

	<p>Україна на карті світу. Інші країни світу. Найближчі сусіди України.</p> <p>Співробітництво людей у питаннях збереження довкілля.</p>	<p>Землю як спільний дім для всіх;</p> <p>- Україну як одну з країн на карті світу, суверенну державу;</p> <p>- за малюнками наводить приклади збереження природних багатств.</p>	<p>місцевості на карті України .</p> <p>Розвиток наочно-образного мислення на основі вивчення країн світу.</p> <p>Розвиток активного та пасивного словника.</p>
--	--	---	---

Орієнтовані показники сформованості життєвої компетентності учнів на кінець року:

- має уявлення про те, що людина є частиною природи, членом суспільства;
- за вимогою вчителя виявляє моральні якості та позитивні риси характеру у повсякденному житті;
- має уявлення про державні символи;
- за нагадуванням вчителя правильно поводить себе у суспільстві;
- має уявлення про Землю як спільний дім для всіх;
- за малюнками наводить приклади збереження природних багатств.

10 клас (34 год. / 1 год. на тиждень)				
№ з\п	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвиткова роботи
1	8	<p>Людина як особистість Місце людини в природі та суспільстві. Життя – найвища цінність. Історія досягнень людини у науці, мистецтві, спорті (на вибір вчителя). Шляхи досягнення успіху. Зовнішність людини. Акуратність.</p>	<p>Учень/учениця <i>має уявлення про:</i> - місце людини в природі та суспільстві; - позитивні риси характеру людини; - про людські чесноти; - значення охайності у зовнішньому вигляді та у веденні справ людини. За малюнками та вимогою вчителя виявляє моральні якості та позитивні риси характеру у повсякденному житті.</p>	<p>Розвиток наочно-образного мислення у процесі вивчення місця людини у природі та суспільстві. Поширення та поглиблення уявлень та понять про індивідуальні характерологічні особливості людей. Розширення та уточнення лексики іменниками та прикметниками, що позначають характер людини. Запам'ятовування та відтворення інформації про вчинки відомих людей. Виховання акуратності у зовнішньому вигляді та у веденні справ.</p>
2	9	<p>Людина серед людей Людські чесноти. Правила поведінки у громадських місцях. Правила гостинності та поведінки у гостях.</p>	<p>Учень/учениця <i>має уявлення про те:</i> - що людина є членом суспільства. <i>за малюнками наводить приклади правил поведінки:</i> - в сім'ї;</p>	<p>Формування позитивних якостей особистості, складових вихованості. Виховання правил поведінки в сім'ї, школі, громадських місцях тощо.</p>

		<p>Людська гідність. Правда і неправда у людському житті. Як уникнути конфліктів.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - в школі; - в громадських місцях; <i>за малюнками та з допомогою вчителя пояснює</i> - що є чеснотами людини; - як уникати конфліктів і чому це необхідно; <i>має уявлення та показує за малюнками</i> - культурну поведінку людей у сім'ї, школі, на вулиці; - зв'язки між конкретними вчинками і ставленням людей до них; - перевагу добрих взаємин над конфліктами; - сутність доброзичливості, поступливості; правильно поводить у громадських місцях; 	<p>Збагачення, уточнення активного словника лексикою, що позначає моральні категорії.</p>
3	10	<p>Людина у суспільстві Україна – незалежна держава. Значення державних символів: Прапора, Герба, Гімну. Громадянин України. Стосунки людей у суспільстві. Держава, конституція, закон. Правопорушення: не можна</p>	<p>Учень/учениця <i>має уявлення про:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - права і обов'язки людини; <i>за малюнками наводить приклади</i> - позитивного та негативного ставлення до старших ті молодших; - дотримання правил співжиття у суспільстві; 	<p>Формування уявлень про державу, конституцію, закон, правопорушення, на основі усвідомлення сутності понять. Розширення уявлень про рідний край. Розширення та уточнення лексики іменниками та прикметниками, що означають</p>

		чинити злочин собі, іншим людям, природі. Моделювання соціальних ролей (учень – учитель – директор школи; покупець – продавець, водій, міліціонер тощо).	має уявлення та з <i>допомогою вчителя пояснює</i> - що таке правопорушення; <i>за малюнками та запитаннями вчителя пояснює</i> значення державних символів; - має уявлення про своє оточення, довкілля, культурну спадщину; - має уявлення про сутність людських взаємовідносин у процесі виконання соціальних ролей.	обрядові свята, промисли, страви. Виховання любові до рідного краю, України, моральних якостей тощо.
4	7	Людина і світ Земля – спільний дім. Україна на карті світу. Найближчі сусіди України. Співробітництво людей у питаннях збереження довкілля. Внесок кожної людини у збереження культурних і природних багатств. Внесок українців у винаходи людства, інші досягнення у науці, культурі, спорті.	Учень/учениця <i>має уявлення про:</i> Землю як спільний дім для всіх; - Україну як одну з країн на карті світу; <i>має уявлення та з допомогою вчителя та малюнками наводить приклади</i> - досягнень українців у різних галузях (науці, культурі, спорті); - наводить приклади збереження природних багатств.	Розвиток просторової орієнтації в процесі визначення своєї місцевості на карті України . Розвиток пам'яті на основі збереження інформації про культурно історичні традиції, видатних українців. Розвиток наочно-образного мислення на основі вивчення країн світу. Розвиток усного мовлення в процесі складання розповіді про Україну за планом.
Орієнтовані показники сформованості життєвої компетентності учнів на кінець року: - має уявлення про позитивні риси характеру: щирість, працьовитість, наполегливість тощо;				

- дотримується охайності у зовнішності та у веденні справ;
- має уявлення про права (право на життя, захист, відпочинок, працю, освіту) і обов'язки людини;
- має уявлення про позитивне та негативне ставлення до старших ті молодших; дотримання правил співжиття у суспільстві;
- має уявлення про сутність людських взаємовідносин у процесі виконання соціальних ролей;
- має уявлення про Україну як одну з країн на карті світу;
- має уявлення про державні символи;
- за нагадуванням вчителя правильно поводить себе у суспільстві;
- за малюнками наводить приклади збереження природних багатств.